

การสร้างสรรคสารคดีสั้น “ละครชาตรีเมืองเพชร”
ผ่านรายการศิลปะบรรจบ

The Creation of Short Documentary “Lakorn Chatri in Petchaburi Province”
through Silpa-Bunjob Online Channel

จตุรรัตน์ การะเกตุ¹ และ ลัทธสิทธิ ทวีสุข²

Jutarat Karakate¹, and Lattasith Taweasuk²

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม¹

Faculty of Communication Arts, Siam University¹

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม²

Faculty of Education, Nakhon Pathom Rajabhat University²

¹Corresponding Author. E-mail: Jutarat.kar@siam.edu

Received February 6, 2024; Revised May 2, 2024; Accepted May 30, 2024

Abstract

This research aimed to 1) investigate the short documentary production of Lakhon Chatri in Phetchaburi on the Silpa-Punjab Online Channel produced by the researcher, and 2) examine audience satisfaction with the short documentary by using mixed-methods research. The sampling was divided into qualitative groups using interviews with 10 experts, and the quantitative research sample is a group of 286 documentary viewers. They were selected by the population size of 1,000 people in the study. The instruments for collecting data were document surveys, documentary production, in-depth interviews with experts and those involved in the research, and questionnaires—data analysis by descriptive statistics and content analysis. The research results found that the creation of a short documentary production includes five steps of the process, as follows: 1) researching and developing issues 2) preparing for production 3) filmmaking 4) post-production, and 5) broadcasting and advertising the documentary. Additionally, the data collected from the 286 participants reveals that the overall satisfaction with the short documentary is at its highest level ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.54$). In conclusion, this documentary provides academic information combined with entertainment and persuades people to culturally conserve by presenting Lakhon Chatri performances's value and Lakhon Chatri artists' lifestyle.

Keywords: creation; short documentary; Lakhon chatri; Silpa-bunjob online channel

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างสรรคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะบรรจบ และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการสรรคดีสั้นที่ผู้ศึกษาผลิตขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้แบ่งออกเป็นเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน และกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ คือ กลุ่มผู้รับชมสรรคดี จำนวน 286 คน โดยมีกำหนดขนาดประชากร 1,000 คน ในการศึกษาเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร การผลิตผลงานสรรคดี การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และการทำแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบกระบวนการสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระบวนการค้นคว้าและพัฒนาประเด็น 2) กระบวนการเตรียมการผลิต 3) กระบวนการถ่ายทำ 4) กระบวนการหลังการผลิต และ 5) กระบวนการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สรรคดี ส่วนผลการศึกษาคความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการสรรคดีสั้นที่ผู้ศึกษาผลิตขึ้น ผลการวิจัยจากการประเมินโดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 286 คน พบว่า ความพึงพอใจต่อสรรคดีละครชาตรีในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.54$) สรุปผลสรรคดีชุดนี้สามารถเป็นสื่อสรรคดีที่ให้ความรู้ ความบันเทิง และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้วยการนำเสนอคุณค่าของละครชาตรี และทำให้เห็นวิถีชีวิตของศิลปินละครชาตรี

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์; สรรคดีสั้น; ละครชาตรี; รายการศิลปะบรรจบ

บทนำ

ละครชาตรี เป็นละครราชชนิดหนึ่งซึ่งพัฒนามาจากการแสดงพื้นบ้าน มีรูปแบบการแสดงมาจากละครโนห์รา (โนราห์ชาตรี) ผสมผสานกับรูปแบบละครหลวงและละครนอกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นับว่าเป็นการแสดงที่มีอัตลักษณ์และโดดเด่นที่สะท้อนบทบาทความสัมพันธ์กับผู้คน ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย รวมถึงเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ละครชาตรีจึงได้รับการยกย่องและขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสาขาศิลปะการแสดง พ.ศ.2552 โดยที่ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี หรือ “ละครชาตรีเมืองเพชร” ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบละครชาตรีมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เกิดเป็นศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรมที่ประยุกต์ปรุงแต่งจากภูมิปัญญาดั้งเดิม และเนื่องด้วยเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ชัดเจน จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเกิดความนิยมแพร่หลายออกไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง แต่ทว่ากระแสค่านิยมของสังคมโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปการดำรงอยู่ของละครชาตรีในปัจจุบันกลับไม่แน่นอน และค่อย ๆ จางหายไปจากการรับรู้ของคนรุ่นใหม่ จนกลายเป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิมที่พุดถึงในแง่ที่ว่า “ละครชาตรี มรดกวัฒนธรรมที่ถูกลืม” “ละครชาตรีจากลานหลวงสู่ลานเสื่อ” หรือ “ละครชาตรี ละครชาบ้านที่ยังคงมีชีวิต”

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม พบว่า การแสดงละครชาตรีในปัจจุบันมีรูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เนื่องจากศิลปินละครชาตรีพยายามพัฒนารูปแบบการแสดงเพื่อให้เข้าสังคมโลกยุคสมัยใหม่ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ หรือตอบสนองความพึงพอใจของเจ้าภาพและผู้ชม

ละครชาตรีเมืองเพชรจึงสะท้อนถึงการปรับตัวและการปรับรูปแบบของละครชาตรี อาทิ งานวิจัยเรื่อง “ละครชาตรีเมืองเพชร” ของจันทิมา แสงเจริญ (Saengcharoen, 1996) และงานวิจัยเรื่อง “สถานภาพการคงอยู่ของละครชาตรีในปัจจุบัน สถานภาพการคงอยู่ของละครชาตรีในประเทศไทย” โดยอมรา กล้าเจริญ และคณะ (Klamcharoen et al., 2012) ที่ดำเนินงานภายใต้กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการเก็บข้อมูลสถานภาพการคงอยู่ของคณะละครชาตรีตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในปัจจุบัน (ในปีพุทธศักราช 2555) พบว่า รูปแบบของพิธีกรรมการแสดงหลายคณะยังคงสามารถไว้อย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน แต่มีบางคณะมีการลดทอนรูปแบบทางการแสดงและพิธีกรรมทางการแสดงไม่ครบขั้นตอน ทั้งนี้ ล้วนขึ้นอยู่กับ การสืบทอดของแต่ละคณะ พร้อมให้ข้อเสนอแนะในทางการวิจัยว่า ควรให้การสนับสนุนงานวิจัยงานละครชาตรีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นพัฒนาการของละครชาตรีสนับสนุนหลักฐานทั้งในเชิงวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การแสดงละครชาตรีคงอยู่ และจากการศึกษาถึงสภาพปัญหาเชิงสถานการณ์ ผู้วิจัยเกิดความสนใจถึงวิธีการถ่ายทอดและการปรับตัวของละครชาตรีเมืองเพชรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยยังคงสืบทอดแบบแผนดั้งเดิม เพื่อให้ผลงานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของเก็บข้อมูล เป็นหลักฐานทางการแสดงละครชาตรีอันมีคุณค่าด้านงานการแสดงศิลปะวัฒนธรรม รวมถึงศึกษาเชิงเปรียบเทียบของพัฒนาการปรับปรนรูปแบบการแสดงที่สอดคล้องกับรายงานการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบละครชาตรีเมืองเพชรและละครชาตรีกรมศิลปากรของ โสภา กิมวังตะโก (Kimwangtako, 1984) ข้อมูลงานวิจัยเสนอละครชาตรีเมืองเพชรที่มีการดัดแปลงและลดทอนรูปแบบทางพิธีกรรม พร้อมกับแนวทางพัฒนาของกรมศิลปากรใช้การพัฒนาปรับเปลี่ยนการแสดงละครชาตรีเป็นละครชาตรีทรงเครื่อง คือ การนำเอาละครชาตรีและละครนอกมาผสมกัน ทั้งนี้ในงานวิจัยฉบับนี้ยังเสนอให้ศึกษาการแสดงละครชาตรี เพื่อทำนุบำรุงศิลปะพื้นบ้านของจังหวัดเพชรบุรีไว้มิให้สูญหาย ซึ่งสอดคล้อง พระครูวัชรสุวรรณาทร และคณะ (Phrakruwatchasuwannathon (Lokchub Ketkhieo) et al., 2020) ได้กล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชรถึงการสร้างและเพิ่มกลุ่มผู้ชม คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้และเข้าใจในการแสดงนาฏศิลป์ของไทยผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการรักษาศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ได้ดีที่สุด เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมและการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น งานวิจัยดังกล่าวได้ให้ข้อเสนอแนะถึงกระบวนการอนุรักษ์ในสองรูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งแง่ของการอนุรักษ์รูปแบบโดยเน้นการให้คงรูปดั้งเดิม และรูปแบบที่สอง การอนุรักษ์เพื่อรักษาคุณค่าของการแสดงละครชาตรีด้วยวิธีการผลิตชิ้นใหม่ ทั้งจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาและสร้างสื่อสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังมรดกทางวัฒนธรรมออกสู่พื้นที่สาธารณะ

เมื่อสังคมโลกปัจจุบันเป็นโลกยุคใหม่ สังคมที่ไร้พรมแดนที่สื่อประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ล้วนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการสร้างสรรค์สื่อสารคดีที่สนับสนุนการอนุรักษ์และส่งเสริมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นำเรื่องเล่าของท้องถิ่นหรือมรดกวัฒนธรรมมาถ่ายทอดในรูปแบบที่น่าสนใจ พร้อมกับบันทึกการแสดงละครชาตรีทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความทรงจำของศิลปินพื้นบ้านและเรื่องเล่าของท้องถิ่นมาร้อยเรียงเรื่องราวสู่สารคดีขนาดสั้น ทั้งนี้แล้วงานเชิงสารคดียังสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เกิดความชัดเจนในบริบทปัจจุบันมากขึ้น ประกอบกับผู้วิจัยอยู่ในสายงานวิชาการที่ได้ศึกษางานศิลปะการแสดง และมีประสบการณ์ในสายงานทางนิเทศศาสตร์ รวมทั้งการสร้างสรรค์สื่อร่วมสมัย ผู้วิจัยจึงพิจารณาการสร้างสารคดีที่สะท้อนคุณค่าละครชาตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สืบทอดเผยแพร่และรักษาศิลปะการแสดงละครชาตรีเมืองเพชร

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์สารคดีสั้น “ละครชาตรีเมืองเพชร” ผ่านรายการศิลปะบรรจบ เป็นงานวิจัยที่ริเริ่มจากลงมือปฏิบัติหรือผลิตโดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตงานสร้างสรรค์ตามแนวทางของหลักการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Kanlayjaruek, 2017) ซึ่งเป็นแนวทางวิชาการวิจัยในภาคปฏิบัติทางสายนิเทศศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยเพื่อความก้าวหน้าของความรู้เกี่ยวกับแนวคิด แนวทางและหลักการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนของการสร้างสรรค์สารคดีขนาดสั้น ทั้งนี้แล้ว แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ที่มาจาก การดำเนินการภาคปฏิบัติ นอกจากจะนำมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ถอดบทเรียน นำมาพิจารณาร่วมกันโดยใช้วิธีการศึกษาแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สะท้อนถึงนัยสำคัญของสิ่งที่ค้นพบแล้ว ผู้วิจัยยังมีความสนใจวิเคราะห์ผู้รับสาร (ผู้ชมสารคดี) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอ รวมถึงประเมินผลงานสารคดีที่ผลิตขึ้น นำมาสู่แนวคิดของกระบวนการสร้างสรรค์และ/หรือผลิต “สื่อ” ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง รวมถึงองค์ความรู้อันเป็นแนวทางการสร้างนิเวศสื่อที่ดีสำหรับสังคมไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะทำให้ผู้ที่สนใจจะได้นำผลงานวิชาการในครั้งนี้ไปต่อยอดทางด้านการศึกษาและการสร้างสรรค์สื่อสารคดีในประเด็นเชิงศิลปวัฒนธรรมและในวงการวิชาการต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์สารคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะบรรจบ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการสารคดีสั้นที่ผู้ศึกษาผลิตขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์สารคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะบรรจบ โดยเป็นการดำเนินงานภายใต้ขอบเขตการผลิตสื่อของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณการผลิตสื่อสารคดี โดยมีการดำเนินงานเริ่มจากการนำเสนอโครงการสร้างสรรค์สื่อและผ่านการประเมินผลและดำเนินงานภายใต้โครงการประเภทของอนุรักษ์และส่งเสริมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของคณะกรรมการของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยมีข้อตกลงร่วมซึ่งเป็นเงื่อนไขในการผลิตสารคดีละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 จากลานหลวงสุลาลัย ตอนที่ 2 บทดำเนินตามสมัย ตอนที่ 3 ลีลาการรำ ตอนที่ 4 สุนทรีย์แห่งอารมณ และตอนที่ 5 ละครชาตรีในโลกที่เปลี่ยนแปลง สารคดีทั้ง 5 ตอน มีวิธีการศึกษาจากดำเนินการวิจัยด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ตามกระบวนการสร้างสรรค์สารคดี ดังนี้ กระบวนการค้นคว้าและพัฒนาประเด็น กระบวนการเตรียมการผลิต กระบวนการถ่ายทำ กระบวนการหลังการผลิต และกระบวนการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สารคดี และศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการสารคดีสั้นที่ผู้ศึกษาผลิตขึ้นพร้อมกับการถอดบทเรียน นำมาสู่แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงานสารคดี

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้มาจาก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์/ผู้ผลิตสื่อสารคดีในสายงานทั้งวิชาการและวิชาชีพที่มีผลงานเชิงประจักษ์ เป็นผู้ผลิตสื่อด้านการผลิต

สารคดีและภาพยนตร์กึ่งสารคดี ทั้งในตำแหน่งผู้เขียนบท ผู้กำกับการแสดง ผู้อำนวยการผลิต และนักวิชาการ จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 2 ผู้ผลิตสื่อทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น/ศิลปะการแสดง นักวิชาการด้านศิลปะการแสดงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสารคดี จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน กำหนดเป็นบุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) พิจารณาผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้วิจัยและเคยมีผลงานการผลิตสื่อสารคดี/สื่อศิลปะการแสดง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามกระบวนการขออนุญาตให้เข้าร่วมโครงการก่อนเริ่มดำเนินการวิจัย เพื่อให้ทัศนคติใจอย่างอิสระ และเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร (N) คือ กลุ่มผู้รับชมสารคดี ภายใต้งบประมาณของโครงการฯ ที่ได้รับการสนับสนุนเงินการผลิตสื่อสารคดีจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งกำหนดประชากรจากยอดผู้เข้าชมสารคดี จำนวนทั้งสิ้น 1,000 คน จากนั้นคำนวณหาขนาดตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน (Taro Yamane) ตามสูตร $n = \frac{N}{1 + Ne^2}$ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ คำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) จำนวน 286 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพวก (Stratified Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสารคดีที่แจ้งไว้ตามเงื่อนไขสัญญาของแหล่งทุนในการสร้างผลิตสื่อสารคดี โดยแบ่งออกมาเป็นสองพวก ได้แก่ พวกที่ 1 กลุ่มผู้ชมสารคดีแบบออนไลน์ ที่มาจากรักศึกษาจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม และกรุงเทพมหานคร และพวกที่ 2 กลุ่มผู้ชมสารคดีแบบออนไลน์ (เริ่มตั้งแต่ ณ วันที่ผู้วิจัยประกาศเชิญชวนเข้าร่วมรับชมสารคดี) จนได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดครบเต็มจำนวน จึงปิดรับการเข้าร่วมของกลุ่มตัวอย่างในการรับชมสารคดี

ขอบเขตด้านพื้นที่และด้านเวลา งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์สารคดีสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับละครชาตรีเมืองเพชร ผ่านการสร้างสรรครายการศิลปะบรรจบ โดยเป็นการดำเนินงานภายใต้ขอบเขตด้านเวลาในการผลิตสื่อของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณการผลิตสื่อสารคดี

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดหลักการสร้างสรรค์สารคดี

ธีรภาพ โลหิตกุล (Lohitkul, 2001) กล่าวถึง หลักการสร้างสรรค์สารคดี ในหนังสือกว่าจะเป็นสารคดีว่า สารคดีเปรียบเหมือนภาพหนึ่งภาพที่ครบทั้งเรื่องราว การจัดวางองค์ประกอบให้เกิดความหมายลึกซึ้งกินใจ ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกในทางสร้างสรรค์ด้านใดด้านหนึ่งแก่ผู้ชม พร้อมกับนำเสนอมิติของสารคดี โดยแบ่งออกเป็นมิติด้านกว้าง หมายถึง สารคดีควรนำเสนอเรื่องราวอย่างรอบด้านทุกประเด็นสำคัญที่ล้อมรอบตัวข้อมูลที่ให้นำเสนอ มิติด้านยาว หมายถึง การนำเสนอภาพที่ทำให้มองเห็นและเข้าใจพัฒนาการอันยาวไกลจากอดีตสู่ปัจจุบัน จากยุคหนึ่งสู่ยุคหนึ่ง และมิติทางด้านลึก หมายถึง การนำเสนอเรื่องที่ลึกเข้าไปในจิตวิญญาณของผู้คนที่มีความผูกพันอยู่กับสถานที่นั้นนั้นหรือสิ่งนั้นนั้นนั้น ก่อให้เกิดอารมณ์ด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนวีรศักดิ์ จันทร์ส่งแสง (Chansongsaeng, 2019) กล่าวถึง หลักการสร้างสรรค์สารคดีที่มีองค์ประกอบของสารคดีในหนังสือวิชาสารคดี ประกอบไปด้วย 1) **กลวิธีในการเล่าสารคดี** เป็นเรื่องเล่า/การเล่าข้อมูลที่มีผู้เล่าเรื่องหรือผู้ถ่ายทอดเรื่องราว พร้อมกับมีการนำเสนอมุมมอง (point of view) ผ่าน 2) **เส้นเรื่อง** ความเคลื่อนไหวการดำเนินเรื่อง 3) **การออกแบบโครงเรื่อง ลำดับการเล่าและเทคนิคการนำเสนอ** ที่จะทำให้งานน่าติดตามตื่นตาตื่นใจ นอกจากนี้ องค์ประกอบของสารคดีอีกประการหนึ่ง คือ 4) **ปัจจัยของ**

ความจริง สารคดีเป็นการบันทึกและถ่ายทอด แม้ว่าจะนำเสนอเรื่องราวที่อยู่ในความประทับใจ แต่เนื้อหาจะต้องยืนอยู่บนข้อเท็จจริง นอกจากนี้ สุวัฒน์ อัครไชยชาญ (Chansongsaeng, 2019) กล่าวถึงว่า สารคดี คือ การเล่าเรื่องจริงให้คนรู้สึกกับเรื่องนั้นเหมือนได้ไปอยู่ในเหตุการณ์ ส่วนกลวิธีการเล่าเรื่องที่ควรมีการสอดแทรกความคิดสำคัญในงานงานสารคดีที่ดีนั้นจะต้องถ่ายทอดความจริง ฉายภาพให้เห็นถึงปรากฏการณ์ เหตุการณ์ บุคคล การกระทำต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ให้ผู้ชมเข้าถึง สามารถปะติดปะต่อเรื่องราวจนค้นพบความจริง เกิดบทสรุป หรือความนึกคิดนั้นด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า หลักการงานสารคดีต้องมีทั้งข้อมูล (เนื้อหา) และกลวิธีการนำเสนอ ซึ่งต้องให้หน้าหนักทั้งสอง งานสารคดีต้องมีข้อมูลน่าเชื่อถือและต้องมีวิธีการเล่าข้อมูลนั้นอย่างมีศิลปะ ระวังใจ ไม่น่าเบื่อ ให้ความรื่นรมย์ ชวนติดตาม ทั้งนี้แล้ว จึงควรพิจารณาการคิดค้นวิธีการเล่าเรื่องหรือกลวิธีการเล่า หรือศิลปะของการเล่าเรื่องอันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยนำไปสู่เป้าหมายของสารคดีและสารที่ต้องการสื่อ

แนวคิดกระบวนการผลิตรายการสารคดี

ประเภทของสารคดี ในเอกสารการผลิตรายการสารคดีทางวิทยุและโทรทัศน์ แบ่งออกเป็น 7 ประเภท (Faculty of Information and Communication, 2019) ดังนี้ สารคดีทั่วไป (General Feature) สารคดีเนื่องในโอกาสพิเศษ (Special Occasion Feature) สารคดีท่องเที่ยว (Touring Feature) สารคดีเชิงวิเคราะห์ (Documentary) สารคดีเชิงข่าว (News Documentary) และเกิดพัฒนาการสารคดีในยุคต่อมาเป็นรูปแบบ สารละคร (Docudrama) รายการสารคดีที่นำเสนอด้วยวิธีการเร้าอารมณ์และดำเนินเรื่องแบบละคร และสารคดีชีวิตจริง (Reality TV) ซึ่งนอกจากการแบ่งประเภทของสารคดีทางด้านเนื้อหาแล้ว ยังมีหลักการแบ่งประเภทสารคดีตามเทคนิคด้านการนำเสนอภาพ โดยในบทความออนไลน์ “Filmmaker Ken Burns’s Top Tips for Documentary Cinematography” ที่รวบรวมโดย Master Class ทรนชนะของเคน เบิร์นส์ (Ken Burns) แบ่งประเภทสารคดีออกเป็น 6 ประเภท (Master Class, 2021) ได้แก่ สารคดีกวีนิพนธ์ (Poetic documentary) สารคดีเชิงอรรถ (Expository documentary) สารคดีเชิงสังเกต หรือสารคดีแนวการสังเกตการณ์ (Observational documentary) สารคดีแบบมีส่วนร่วม (Participatory documentary) สารคดีสะท้อน (Reflexive documentary) สารคดีการแสดง (Performative documentary)

ทั้งนี้ กระบวนการผลิตรายการสารคดีมีวิธีการดำเนินงานหรือขั้นตอนการปฏิบัติงาน ที่ปรากฏในเอกสารเพาะพันธ์สารคดีใหม่ในजू (Children and Youth Media Institute, 2018) กล่าวถึงขั้นตอนในการผลิตรายการสารคดีประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 1) **ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-Production)** ประกอบด้วย การหาข้อมูล การจับประเด็นสำรวจสถานที่ การเขียนบท การประชุมวางแผนการผลิตรายการสารคดี การวางแผนและโครงสร้างรายการสารคดี การวางแผนการถ่ายทำ/ตารางวางแผนการผลิต รวมถึงเทคนิคการนำเสนอรายการ (presentation Technique) 2) **ขั้นตอนการผลิตรายการ (Production)** ประกอบด้วย การถ่ายทำ การเตรียมสถานที่จริงสำหรับถ่ายทำ การถ่ายทำรายการ และ 3) **ขั้นหลังการผลิต (Post-Production)** ประกอบด้วย การทำกราฟฟิก การจัดทำคิวภาพหรือการจัดระบบภาพ การลำดับภาพ การทำดนตรีประกอบ ขั้นตอนการลงเสียงผู้บรรยายและเสียงประกอบ การประชุมของทีมงานฝ่ายผลิตเพื่อสรุปงาน การเผยแพร่ และการประเมินผล

แนวความคิดการสื่อสารเชิงสุนทรียศาสตร์

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (Anawatsiriwong, 2004) ในหนังสือสุนทรียนิเทศศาสตร์ การศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี กล่าวถึง การสื่อสารเชิงจิตนคติสามารถจำแนกได้กว้าง ๆ เป็นสองกลุ่ม กล่าวคือ **กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีโครงสร้างเชิงละคร หรือจินตคดีเรื่องเล่า** จะมีองค์ประกอบเรื่องเล่า ประกอบไปด้วย แก่นเรื่อง (theme) โครงเรื่อง

(plot) ตัวละคร (character) ปฏิสัมพันธ์ของตัวละครหรือบทสนทนา (interaction/dialogue) สถานที่เกิดเหตุการณ์หรือฉาก (setting) มุมมองในการเล่าเรื่อง (point of view) และท่วงทำนองในการนำเสนอ และ **กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่โครงสร้างเชิงละครเพียงประการ** เป็นจินตคติที่มุ่งเน้นผลทางด้านอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ไม่เน้นการเล่าเรื่อง จึงมีองค์ประกอบเชิงละครเพียงประการเท่านั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ที่เชื่อมโยงกับการสื่อสารให้เป็นการสื่อสารด้านศิลปะ อันได้แก่ การแสดงออก (expression) รูปแบบที่นัยสำคัญ (significant form) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร (relationship) และองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม (culture) ทั้งนี้ งานสารคดีเป็นเรื่องเล่าที่ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องจริงและอีกส่วนหนึ่งมาจากการคัดเลือก จัดวาง แต่งเติมอย่างมีชั้นเชิงเพื่อบรรลุผลทางสุนทรียศาสตร์เป็นสำคัญ ดังนั้นการสื่อสารกับสุนทรียนิเทศศาสตร์ในงานการแสดง จึงเป็นแนวคิดที่นำมาสู่การสร้างสรรค์สารคดี วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงละครชาติ ซึ่งเป็งานศิลปะวัฒนธรรมที่มีโครงสร้างเชิงละคร

แนวความคิดเกี่ยวกับละครชาติเมืองเพชร

ละครชาติเป็นละครเก่าแก่ที่ได้รับแบบอย่างมาจากอินเดียในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยโบราณละครชาติหรือที่ภาคใต้ เรียก “โนห์รา” นั้นเป็นที่นิยมแพร่หลายทางภาคใต้ของไทย เพราะนิยมแสดงเรื่องพระสุทนต์โนห์ราจากการศึกษาและรวบรวมองค์ประกอบการจัดแสดงละครชาติและศึกษาประวัติความเป็นมาของละครชาติที่ปรากฏในหนังสือวรรณกรรมประกอบการเล่นละครชาติ (Ministry of Education, 1980) เอกสารประกอบงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรม อาเซียนสัมพันธ์เฉลิมพระเกียรติ ครั้งที่ 5 ของจังหวัดเพชรบุรี (Phetchaburi Rajabhat University, 2005) และจากงานวิจัยของ จันทิมา แสงเจริญ (Saengcharoen, 1996) ปรากฏองค์ประกอบของการแสดงละครชาติเมืองเพชร อันประกอบด้วย ผู้แสดง เรื่องที่แสดง การแต่งกาย ดนตรีประกอบ เพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดง และสถานที่แสดง และปรากฏลำดับขั้นตอนการแสดงละครชาติเมืองเพชร ในการแสดงแบ่งเป็นภาคเช้าเวลา 9.00 – 12.00 น. ซึ่งได้แก่ พิธีทำโรง การบูชาครู การโหมโรง ร้องประกาศครู รำถวายมือ ร้องประกาศโรงในภาคเช้า การรำชุดชาติ การจับเรื่องแสดงหรือการแสดงละคร และพิธีลาเครื่องสังเวทตามลำดับ และภาคบ่ายเวลา 13.00 – 15.00 น. เริ่มด้วยการประกาศโรงบาย จับเรื่องแสดง และปิดการแสดงหรือพิธีโรง โดยแนวความคิดเกี่ยวกับละครชาติเมืองเพชร นับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์เนื้อหาของสารคดี ตั้งแต่การศึกษาทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของละครชาติเมืองเพชรตามยุคสมัย องค์ประกอบของการแสดงชาติเมืองเพชร และลำดับขั้นตอนการแสดงละครชาติเมืองเพชรในปัจจุบัน รวมถึงศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปวิเคราะห์และค้นหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานสารคดีที่มีเนื้อหาของเกี่ยวเนื่องกับละครชาติของผู้วิจัยต่อไป

จากการทบทวนแนวคิดหลักการสร้างสรรค์สารคดี แนวความคิดการสื่อสารเชิงสุนทรียศาสตร์ แนวคิดกระบวนการการผลิตรายการสารคดี พบกระบวนการขั้นตอนการผลิตรายการสารคดี กลวิธีการนำเสนอและถ่ายทอดการแสดงศิลปะวัฒนธรรม ส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับละครชาติเมืองเพชร เป็นการศึกษาองค์ประกอบของละครชาติ ศึกษาสภาพการคงอยู่ของละครชาติ สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์การแสดงละครชาติในจังหวัดเพชรบุรี การสืบทอดการแสดงตามแบบแผนดั้งเดิมและการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ในอดีตมาจวบจนปัจจุบัน เป็นการนำองค์ความรู้มาสู่การผลิตเนื้อหารายการสารคดี เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสนับสนุนผู้วิจัยให้มองปรากฏการณ์และภาพรวมของละครชาติในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ นำมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ถอดบทเรียน และนำมาสู่แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงาน และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้มีการดำเนินการวิจัยดังนี้

การศึกษาจากงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในหนังสือนิเทศศาสตร์ กระบวนทัศน์ทางเลือกใหม่และวิธีวิทยาการวิจัย (Kleechaya et al., 2007) กล่าวถึงกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในสายนิเทศศาสตร์ และหนังสือ “เสียง” ที่ก้องกังวาลกว่ากึ่งศตวรรษ : วิธีวิจัยสร้างสรรค์บนงานประพันธ์ของ สมสุข กล้วยจากรุก (Kanlayjaruek, 2017) กล่าวถึง การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการวิจัยเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวทางวิทยาการวิจัยในภาคปฏิบัติที่ประกอบด้วย การดำเนินการภาคปฏิบัติ (Action) กระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นภายใน (Cognition) และการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสโดยตรง (Perception) การสะท้อนความรู้สึกนึกคิดจากการปฏิบัติ ซึ่งต้องนำมาพิจารณาพร้อมกันเพื่อการได้มาซึ่งองค์ความรู้ วิธีการดำเนินวิจัยของผู้วิจัยนำกระบวนการผลิตสารคดีขนาดสั้น จำนวน 5 ตอน โดยศึกษาตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์สารคดี และการแจ้งผลของการปฏิบัติและการประเมินผล

ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์/สารคดี ในสายงานทั้งวิชาการและวิชาชีพ ผู้ผลิตสื่อทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและศิลปะการแสดง และนักวิชาการด้านศิลปะการแสดงที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) พิจารณาประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้วิจัยที่เคยมีผลงานการผลิตสื่อสารคดีและสื่อศิลปะการแสดง โดยมีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มาจาก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์/ผู้ผลิตสื่อสารคดีในสายงานทั้งวิชาการและวิชาชีพที่มีผลงานเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตสื่อด้านการผลิตสารคดีและภาพยนตร์กึ่งสารคดี ทั้งในตำแหน่งผู้เขียนบท ผู้กำกับการแสดง ผู้อำนวยการผลิต และนักวิชาการ จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 2 ผู้ผลิตสื่อทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น/ศิลปะการแสดง นักวิชาการด้านศิลปะการแสดงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสารคดี จำนวน 5 คน รวม รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อนำมาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาสู่การศึกษาและสรุปองค์ความรู้จากการผลิตผลงานและการศึกษาวิจัย อภิปรายและสรุปผล

การศึกษากิจการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประชากร (N) คือ กลุ่มผู้รับชมสารคดี ภายใต้งบประมาณรอบเงื่อนไขของโครงการฯ ที่ได้รับการสนับสนุนเงินการผลิตสื่อสารคดีจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งกำหนดประชากรจากยอดผู้เข้าชมสารคดี จำนวนทั้งสิ้น 1,000 คน และคำนวณหาขนาดตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ตามสูตร
$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$
 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ คำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) จำนวน 286 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพวก (Stratified Sampling) โดยแบ่งออกมาเป็นสองพวกได้แก่ พวกที่ 1 กลุ่มผู้ชมสารคดีแบบออนไลน์ที่มาจากนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (นาฏศิลป์) มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 120 คน นักศึกษาคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 144 คน นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ สาขาภาพยนตร์ โทรทัศน์ และสื่อดิจิทัล มหาวิทยาลัยสยาม จำนวน 108 คน นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ สาขาสื่อสารการแสดง มหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 320 คน จะได้จำนวน 692 คน ซึ่งจากจำนวนผู้ชมในแต่ละมหาวิทยาลัยเมื่อเทียบสัดส่วนแล้วได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละมหาวิทยาลัย สรุปได้ดังนี้ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (นาฏศิลป์) มหาวิทยาลัยราช

ภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 35 คน นักศึกษาคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 42 คน นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม จำนวน 31 คน นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 92 คน รวมกลุ่มตัวอย่างพวกที่ 1 จำนวน 200 คน

และพวกที่ 2 กลุ่มผู้ชมสารคดีแบบออนไลน์ จำนวน 308 คน และเมื่อเทียบสัดส่วนจะได้จำนวนตัวอย่างจาก พวกที่ 2 คิดเป็นจำนวน 88 คน ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด (เริ่มตั้งแต่ ณ วันที่ผู้วิจัยประกาศเชิญชวนเข้าร่วมรับชม สารคดี) และผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามที่ตอบกลับมาใน 88 ลำดับแรกจนได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมดครบเต็มจำนวน จึงปิดรับการเข้าร่วมของกลุ่มตัวอย่างในการรับชมสารคดี รวมกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 2 พวก มีขนาด 288 คน โดยจะ กำหนดกลุ่มตัวอย่าง (n) ให้ครบถ้วนจำนวน 286 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

- สํารวจข้อมูลเชิงเอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตสารคดี ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะการแสดงละคร ชาติตรี
- สื่อสารสนเทศและเครือข่ายระบบฐานข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาสื่อสารสนเทศและเครือข่ายระบบฐานข้อมูล ที่ เกี่ยวข้องกับการนำเสนอประเด็นการผลิตสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงศิลปวัฒนธรรมของไทย รายการ สารคดีนาฏศิลป์และการแสดงละครชาติตรี โดยศึกษาจากสื่อวิดีโอทัศน์และสื่อออนไลน์ในแง่มุมต่าง ๆ
- การสังเกตการณ์ แนวทางในการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยแสวงหาคำตอบด้วยการทำหน้าที่เข้าไปศึกษาข้อมูลยัง พื้นที่เป้าหมาย เพื่อศึกษาเหตุการณ์และสถานการณ์จริง โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมศึกษาด้วยการลงพื้นที่ค้นคว้าข้อมูล รับชมการแสดงละครชาติตรี การฝึกซ้อมการแสดงละครชาติตรีในจังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับจากบุคคลจริงในบรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง โดยเป็นส่วนหนึ่งของพิจารณาข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัย
- ประสพการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย ผู้วิจัยนำประสพการณ์ทางด้านการสร้างสื่อ/ผลิตสื่อสารคดีและ ศิลปะการแสดงที่สั่งสมมาเป็นแนวทางในการวิจัยการสร้างสรรค์สารคดีสั้นละครชาติตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะ บรรจบ
- การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และผู้มีประสพการณ์ในการแสดงละคร ชาติตรี โดยประเด็นคำถามเกี่ยวกับการสร้างสรรค์สารคดีและการตีความจากกรับชมสารคดี ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ใน การประเมินผลหลังจากการผลิตรายการซึ่งนำมาสู่การศึกษา สรุปองค์ความรู้จากการผลิตผลงาน การสัมภาษณ์ผู้ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อนำมาสู่อภิปรายและสรุปผล
- การทำแบบสอบถาม ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจำนวน 286 ชุด จากกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพวก (Stratified Sampling) ได้แก่ พวกที่ 1 กลุ่มผู้ชมสารคดีแบบอนไซต์ และพวกที่ 2 กลุ่มผู้ชมสารคดีแบบออนไลน์ รวมกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 2 พวก มีขนาด 286 คน การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยกำหนดโครงสร้างของ ข้อคำถามที่ต้องการเก็บข้อมูลไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีประเด็นคำถามที่ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้มีประสพการณ์ด้านการผลิต รายการสารคดีด้านรูปแบบรายการ ด้านเนื้อหารายการ วิธีการนำเสนอผู้วิจัยใช้การวิจัยใช้แบบสอบถามแบบวัดผล ครั้งเดียว (One-shot Description Study) โดยใช้แบบสอบถามปลายปิด (Close-ended Questionnaire) และด้านส่วนที่ เป็นข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ ดำเนินการผลิตผลงานสร้างสรรค์ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมกรรมการสร้างสรรค์ผลงานของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตสารคดี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและใช้การส่งแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ก่อนส่งแบบสอบถามผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงจนมีคุณภาพไปดำเนินการเก็บข้อมูลและส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมกับการวางแผนการกระบวนกรเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview question) กับผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยบันทึกข้อมูลและเสียงในขณะที่สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์การสร้างสรรค์สารคดีสั้น “ละครชาตรีเมืองเพชร” ผ่านรายการศิลปะบรรจบมีหลักการสร้างสรรค์สารคดีและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตสารคดีร่วมกับแนวคิดการสื่อสารเชิงสุนทรียศาสตร์และปัจจัยละครชาตรี เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยและสังเคราะห์องค์ความรู้ได้จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรม

วิเคราะห์เนื้อหาการสร้างสรรค์ผลงานสารคดี พิจารณาขั้นตอนของการสร้างสรรค์และองค์ประกอบผลิตสื่อสารคดี หาแนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงาน และใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) โดยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ประเภทหรือสร้างตารางแจกแจงความถี่ เพื่อแสดงจำนวนของชุดข้อมูลว่าแต่ละข้อมูลพร้อมกับนำเสนอด้วยตาราง กราฟ และแผนภูมิ จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนแบบประเมินค่าเพื่อวัดระดับความพึงพอใจ (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวทางของ Likert scale คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้ มากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน มาก มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน ปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน น้อย มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน น้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านความพึงพอใจหลังการรับชมสารคดี “ละครชาตรีเมืองเพชร” ผ่านรายการศิลปะบรรจบ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หลังการรับชมสารคดี “ละครชาตรีเมืองเพชร” ผ่านรายการศิลปะบรรจบ ที่ผู้วิจัยจะนำข้อมูลเชิงคุณลักษณะจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและเสนอเป็นความเรียง

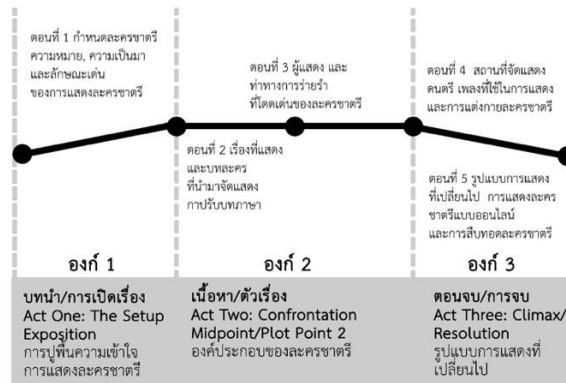
การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางแสดงผล ภาพถ่ายในกระบวนการสร้างสรรค์และผลิตผลงานและแผนภาพสรุปข้อมูล รวมถึงข้อมูลทางสถิติและการอภิปรายผล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ 1) กระบวนการสร้างสรรค์สารคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะบรรจบ และ 2) ความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการสารคดีที่ผู้ศึกษาผลิตขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนการสร้างสรรค์สารคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะบรรจบ มีกระบวนการดำเนินงาน 5 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการค้นคว้าและพัฒนาประเด็น ประกอบด้วย 1) การค้นคว้าข้อมูลและค้นหาเรื่องราว จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งจากข้อมูลเอกสาร รูปภาพ ข้อมูลจากบุคคล เพื่อกำหนดประเด็น พร้อมกับการลงสำรวจพื้นที่เป้าหมาย/การลงพื้นที่ นำความคิดมาขยายเนื้อหา (develop idea) เริ่มจากการค้นคว้าข้อมูลในเชิงเอกสาร เน้นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้การเปรียบเทียบและนำข้อมูลมาประกอบกัน จากนั้นลงพื้นที่ค้นคว้าข้อมูล เพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ผู้วิจัยยังสงสัย ข้อมูลยังไม่เพียงพอและเพื่อความทันสมัยของข้อมูล ในขั้นตอนการลงพื้นที่ผู้วิจัยใช้วิธีการหลากหลาย อาทิ จัดให้มีการแสดงละครชาตรีทั้งแบบเล่นเป็นละครและละครชาตรีแบบแก่นัน ละครชาตรีออนไลน์ เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างการแสดงละครชาตรี มองเห็นภาพการแสดงที่ชัดเจน ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ขณะทำการแสดง เพื่อสัมผัสถึงวิถีความเป็นอยู่และธรรมเนียมปฏิบัติของการแสดงของศิลปินละครชาตรี ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากศิลปินละครชาตรี และการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงละครชาตรีและกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เชิงวัฒนธรรมตามสถาบันต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นประเด็นสำคัญที่ควรนำเสนอ 2) การกำหนดแนวความคิดของรายการสารคดี (Concept) แก่นเรื่องหลัก (Theme) หรือกำหนดกรอบความคิด โดยคำนึงถึงประเด็นที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวตามจุดประสงค์ของงาน (purpose) หลังจากลงพื้นที่และได้ข้อมูลเพียงพอ ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายให้งานสารคดีถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความทรงจำของศิลปินพื้นบ้าน เรื่องเล่าของท้องถิ่นและนำเสนออัตลักษณ์ของละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี ที่สะท้อนเชื่อมโยงกับบทบาทด้านต่าง ๆ ในชุมชน โดยผู้วิจัยกำหนดแก่นของเนื้อหาของสารคดีว่า “ละครชาตรีเมืองเพชร รูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนไปในโลกที่เปลี่ยนแปลง” เป็นแนวคิดหลักของรายการสารคดีเพื่อสะท้อนความเป็นมา การปรับเปลี่ยน การเปลี่ยนแปลงของละครชาตรีจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน 3) การกำหนดประเภทของสารคดีหรือระบุประเภทสารคดี การระบุประเภทจะช่วยให้การกำหนดทิศทางหรือนำเสนอ คำนึงถึงแนวเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของประเภทสารคดี โดยผู้วิจัยระบุเป็นสารคดีโทรทัศน์ทั่วไป เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4) การจัดวางเค้าโครงร่างของสารคดี ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดการลำดับเรื่องตามหลักการโครงสร้างสามองก์ (The three-act structure) โดยเริ่มจากองก์ที่ 1 บทนำ/การเปิดเรื่องด้วย ตอนที่ 1 เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการแสดงละครชาตรี ลักษณะเด่นละครชาตรี รูปแบบการแสดงในปัจจุบัน (ชื่อตอนที่ 1 จากลานหลวงสู่ลานเสือ) องก์ที่ 2 เนื้อหาหรือตัวเรื่อง กล่าวถึงองค์ประกอบของละครชาตรี ซึ่งจะปรากฏในตอนที่ 2 เนื้อหาก้าวถึง เรื่องหรือบทละคร การปรับบทและภาษาในการแสดง (ชื่อตอนที่ 2 บทดำเนินตามสมัย) ตอนที่ 3 กล่าวถึงผู้แสดงและท่าทางการรำรำ การคัดเลือกผู้แสดง การฝึกซ้อมผู้แสดงในปัจจุบัน (ชื่อตอนที่ 3 ลีลาภาฏการ) ตอนที่ 4 กล่าวถึงองค์ประกอบศิลป์ อันได้แก่ สถานที่จัดแสดง ดนตรีหรือเพลง และการแต่งกาย (ชื่อตอนที่ 4 สุนทรียแห่งอารมณ์) ส่วนองก์ที่ 3 ตอนจบหรือการจบ จะนำเสนอการแสดงละครชาตรีที่เปลี่ยนแปลงในยุคสมัยปัจจุบัน อาทิ การแสดงละครชาตรีออนไลน์ การสืบทอดของการละครชาตรี และการคงอยู่ของละครชาตรีในปัจจุบัน (ชื่อตอนที่ 5 ละครชาตรีในโลกที่เปลี่ยนแปลง) ซึ่งเป็นการสะท้อนความคิดที่เป็นแก่นเรื่อง และเมื่อกำหนดโครงสร้างของเรื่องแล้ว ลำดับต่อมาเขียนเค้าโครงร่างสารคดี (Outline) เป็นการนำเสนอชื่อรายการ ชื่อตอน ประเด็นหลักโดยเน้นเรื่องราวที่สำคัญ ประเด็นรองที่นำมาเสริมเนื้อหาและการนำเสนอตอนจบ โดยในแต่ละตอนจะเห็นละครชาตรีในส่วนต่าง ๆ ที่ผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

ภาพที่ 1 แผนภาพการจัดวางประเด็นโดยใช้โครงสร้างสามองก์

Figure 1 The story uses the three-act structure

From: Researcher

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ชื่อรายการว่า “รายการศิลปะบรรจบ ละครชาตรีเมืองเพชร: เวลา ธาณี สุนทรีย์ ผู้คน” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงละครชาตรีกับความเชื่อมโยงของศิลปะการแสดงละครชาตรีระหว่างยุคสมัย ความเป็นเมืองเพชรบุรี ความงาม และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน จากนั้นเข้าสู่ขั้นตอน 5) กำหนดระยะเวลาในการนำเสนอสารคดี พิจารณาถึงระยะเวลาสารคดีที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยใช้การค้นคว้าสื่อสารสนเทศและเครือข่ายระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงศิลปวัฒนธรรมของไทย นำมาสู่การพิจารณาถึงระยะเวลาในการนำเสนอสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ กำหนดให้แต่ละตอนมีความยาวของระยะเวลาในการนำเสนอ ประมาณ 9-10 นาที ซึ่งเมื่อรวมทั้งตอนแล้วความยาวของสารคดี ประมาณ 45-50 นาที ผู้วิจัยจึงมีการคัดสรรข้อมูล/เนื้อหาที่จะนำเสนอให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 6) การจัดทำโครงสร้างรายการสารคดีและออกแบบกลวิธีการนำเสนอ เริ่มจากการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (target Audience) และจัดทำโครงสร้างรายการสารคดีและเทคนิคการนำเสนอ รายละเอียดของโครงสร้างรายการจัดทำเป็นเอกสารแบ่งเป็น ช่วงเปิดรายการ ประกอบด้วยช่วงที่ 1 โต้เต็ลเข้ารายการ เปิดประเด็นในแต่ละตอน (แสดงประเด็นสำคัญ) โดยใช้กลวิธีการนำเสนอด้วยบทสัมภาษณ์ศิลปิน/ผู้เชี่ยวชาญ และภาพประกอบ หลังจากนั้นนำเสนอชื่อรายการ ชื่อตอน และผู้สนับสนุน ด้วยกราฟิกภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphics) ส่วนช่วงที่ 2 ช่วงเนื้อหารายการ เนื้อหาจะแบ่งประเด็นหลักและประเด็นรองของสารคดี โดยร้อยเรียงประเด็นและเนื้อหาด้วยการสัมภาษณ์ศิลปิน/วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญหลากหลายท่านในข้อคำถามเดียวกัน นำเสนอข้อมูลทั้งในเชิงศิลปินพื้นบ้านและแง่มุมของนักวิชาการ เพื่อให้เนื้อหา มีความเข้มข้นและครบทุกมิติ โดยจะเสริมด้วยภาพประกอบ (b-roll insert) และภาพกราฟิกภาพเคลื่อนไหว เพื่อให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป ช่วงที่ 3 ช่วงท้ายรายการ ประกอบด้วยโต้เต็ลจบรายการ (End Credit) ขอบคุนผู้สนับสนุน และรายชื่อทีมงานด้วยภาพกราฟิกภาพเคลื่อนไหว เมื่อจัดทำโครงสร้างเรียบร้อยแล้ว ลำดับต่อมา 7) การเขียนโครงร่างรายการสารคดี (Proposal) เริ่มจากการคิดสร้างสรรค์ชื่อรายการ การออกแบบโลโก้รายการ และการจัดทำโครงร่างรายการสารคดี เป็นเอกสารนำเสนอภาพรวมของรายการ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ชื่อรายการ ประเภทของสารคดี (รูปแบบของสารคดี) หลักการและเหตุผลของการผลิตรายการ วัตถุประสงค์ของสารคดี กลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง ชื่อเรื่องหรือชื่อตอนที่ผลิต โครงสร้างของรายการ โดยกำหนดเทคนิคในการนำเสนอหรือวิธีการนำเสนอสารคดี กำหนด

ความยาวของเนื้อหารายการในแต่ละช่วง รวมถึงการวางแผนวันและเวลาในออกอากาศหรือเผยแพร่ การวางแผนผลิตในแต่ละตอน การวางแผนเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ และบริษัทผู้ผลิตรายการ

กระบวนการเตรียมการผลิต ประกอบด้วย 1) การเขียนบท โดยนำประเด็นหลักและประเด็นรองมาร้อยเรียงนำเสนอผ่านภาพและเสียง บทสารคดีจะแบ่งออกเป็นสองคอลัมน์ (The Two -Column) โดยคอลัมน์ซ้ายเป็นภาพ คอลัมน์ขวาเป็นเสียง คอลัมน์ด้านเสียงกำหนดคำถามสัมภาษณ์และแนวคำตอบ ส่วนคอลัมน์ซ้ายเป็นการจัดวางและออกแบบภาพที่นำเสนอและประกอบบทสัมภาษณ์ 2) การประชุมวางแผนการผลิตรายการสารคดี การจัดเตรียมบุคลากรและอุปกรณ์ ประชุมทีมงานฝ่ายผลิตสารคดี กำหนดผู้สัมภาษณ์และผู้บรรยายต่อตอนในแต่ละตอน 3) การลงพื้นที่สำรวจก่อนการถ่ายทำ เป็นขั้นตอนการทำงานที่ช่วยกำหนดบริเวณหรือพื้นที่ในการถ่ายทำ (Location Scouting) กำหนดภาพที่ใช้ในผลงาน เรียกว่า การบล็อกช็อต (Block shot) และขั้นตอนนี้จะช่วยคาดคะเนเวลาการถ่ายทำ คำนวณระยะเวลาในการทำงาน สามารถนำข้อมูลมาสู่การวางแผนการดำเนินงานถ่ายทำและจัดทำตารางการถ่ายทำในขั้นตอนต่อไป 4) การจัดทำตารางการผลิตรายการสารคดี เป็นเอกสารตารางการถ่ายทำอย่างละเอียด (Breakdown) เริ่มจากการติดต่อประสานงานทั้งบุคลากรและสถานที่ จากนั้นจัดทำเอกสารตารางของการผลิตตามลำดับในการถ่ายทำ และจัดทำเอกสารตารางการถ่ายทำ (Shooting Schedule) เพื่อกำหนดภาพที่ต้องการถ่ายทำโดยเรียงตามลำดับเวลาในการทำงาน กำหนดมุมกล้องที่ใช้ และระบุรายละเอียดของแต่ละซีนที่จำเป็นต้องการถ่ายทำ

กระบวนการถ่ายทำ กระบวนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมก่อนถ่ายทำ การเตรียมสถานที่ถ่ายทำ สนทนาพูดคุยสรุปก่อนถ่ายทำ การเตรียมมุกกล้องสำหรับถ่ายทำ การจัดวางระบบเสียง ระบบแสงสว่างและการเตรียมจอมอนิเตอร์เพื่อเช็คภาพในขณะที่ถ่ายทำ 2) การถ่ายทำรายการสารคดี การบันทึกภาพและเสียง ในการถ่ายสัมภาษณ์ในงานสารคดีที่มีการดำเนินเส้นเรื่องโดยผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นหลัก ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับกรอบภาพและผู้ถูกสัมภาษณ์ ด้วยการจัดวางผู้ถูกสัมภาษณ์ในตำแหน่งที่เหมาะสม และการพูดคุยกับผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์คำนึงถึงระดับสายตาโดยวัดจากกล้องหลักเป็นสำคัญ และการบันทึกภาพพิเศษ ประกอบสารคดี เริ่มจากตรวจสอบเนื้อหาตามบทสารคดีและเนื้อหาที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึง พิจารณาให้ภาพและเสียงบรรยายสอดคล้องกัน 3) การดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ถ่ายทำ และ 4) การประชุมสรุปงาน

กระบวนการหลังการผลิต มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) กำหนดวันตัดต่อ จัดทำตารางกำหนดช่วงเวลาตัดต่อเพื่อนัดหมายทีมงาน ผู้กำกับการแสดงและผู้อำนวยความสะดวกการผลิต 2) การตัดต่อภาพ เริ่มจากการจัดทำคิวหรือการจัดระบบภาพวิดีโอ โดยมีการจัดหมวดหมู่ แบ่งไฟล์วิดีโอและไฟล์รูปภาพตามรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนของวิดีโอประกอบแบ่งตามตอนของสารคดี จากนั้นถอดเนื้อหาการสัมภาษณ์โดยนำข้อมูลลงจัดทำตารางเนื้อหาถอดบทสัมภาษณ์ พิจารณาในเนื้อหาสาระในแต่ละช่วงของวิดีโอเหมาะสมที่ใช้ในตอนใด ตัดเลือกสรรไฟล์วิดีโอให้ไฟล์ที่เนื้อหาสาระมีความน่าสนใจ และตัดไฟล์ที่สมบูรณ์เหมาะกับใช้งาน การถอดบทสัมภาษณ์นี้ช่วยให้มองเห็นประเด็นที่ต้องตรวจสอบข้อมูล เมื่อคัดเลือกไฟล์และช่วงเวลาที่เหมาะสม จากนั้นดำเนินการตัดต่อ โดยเรียงลำดับโครงสร้างการเล่าเรื่องที่มีต้นทางมาจากบทสารคดี โดยแบ่งลำดับเป็นการตัดต่อเป็นจัดการเนื้อหาในแต่ละตอน (Scene) จากนั้นเรียบเรียงลำดับเหตุการณ์ (Sequence) จัดสรรการนำเสนอเนื้อหาโดยใช้หน่วยภาพย่อย (Shots) ต่อมาเป็นการตัดต่อเพื่อเสริมอรรถรสในงานสารคดี และการวางประเด็นลงท้ายในสารคดีแต่ละตอน เมื่อการตัดต่อเรียบร้อยแล้วเสร็จ ขั้นตอนต่อไป 3) การตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาทั้งด้านภาษาและงานภาพ คัดกรองหรือตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล ความสอดคล้องของเนื้อหาและภาพประกอบสารคดี 4) การสร้างสรรค์กราฟิกเคลื่อนไหวและคำบรรยาย รวมถึงสร้างการเคลื่อนไหวของโลกิตรายการ สร้างไตเติ้ลเปิด-ปิดรายการ การใส่คำ

บรรยายอธิบายชื่อ/ตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์ (Lower Third) 5) การสร้างสรรค์โมชันกราฟฟิก (Motion graphics) เริ่มจากการถอดเทปเนื้อสารคดีตามบทพูด วางโครงสร้างและจัดทำสตอรี่บอร์ดเพื่อลำดับการเล่าเรื่องด้วยภาพ พร้อมหาข้อมูลประกอบการวาดภาพ จากนั้นวาดในโปรแกรมโฟโตชอป ตัดต่อและสร้างการเคลื่อนไหวของตัวละครด้วยโปรแกรมออฟเตอร์ เอฟเฟกต์ 6) การใส่เพลงและดนตรีประกอบ โดยมีการออกแบบเพลงหลักให้มีความทันสมัยและสนุกสนานเร้าใจตามรูปแบบของละครชาตรี ดึงดนตรีไทยที่เป็นจังหวะเคาะ เสียงเครื่องเพอร์คัชชัน (percussion) มาเป็นแกนหลัก และนำดนตรีสากลมาประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ 7) การใส่คำบรรยายภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ 8) การประชุมงานของทีมงานฝ่ายผลิตเพื่อสรุปงาน

5. กระบวนการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สารคดี มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) การวางแผนงานทำประชาสัมพันธ์การเผยแพร่/กิจกรรม/วิธีการของสารคดี 2) การออกแบบสร้างสรรค์โปสเตอร์สารคดี และแบนเนอร์ในการประชาสัมพันธ์รายตอน และการสร้างสรรค์คลิปโปรโมทสารคดีให้เข้าชมช่องยูทูป เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับละครชาตรี ใช้ในการโพสต์ข่าวประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมาย ตามแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และนำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ช่องทางการเผยแพร่สารคดีละครชาตรี 3) จัดกิจกรรมชมสารคดีละครชาตรี/สร้างกิจกรรมชมสารคดีออนไลน์ พร้อมกับนำเสนอข้อมูลสารคดีในเชิงเสวนา 4) การประกาศหรือนำเสนอผลงานสารคดีแก่กลุ่มเครือข่ายวางแผนเผยแพร่สารคดีผ่านสื่อออนไลน์ถึงกลุ่มเครือข่ายโดยใช้วิธีการส่งประกาศ จดหมายข่าว หรือส่งอีเมลประชาสัมพันธ์ผลงานสารคดีแก่กลุ่มเครือข่าย โดยเฉพาะกลุ่มเพจคณะละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี 5) คลิปประชาสัมพันธ์สารคดีในแต่ละตอนและคลิปสรุปการดำเนินสารคดีและการทำงานของทีมงาน ประชาสัมพันธ์ผลงานในเชิงผู้ปฏิบัติงาน การผลิตและงานเบื้องหลัง 6) การสร้างเฟสบุ๊คเพจศิลปะบรรจบ เพื่อการประกาศข่าวประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมสอดคล้องกับสารคดีในแต่ละตอนและเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์สารคดี โดยนำองค์ความรู้จากการลงพื้นที่ภาคสนามที่มีการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์มาเสนอผ่านทางข้อความและภาพ และสร้างการมองเห็นผ่านเพจรายการศิลปะบรรจบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการสารคดีสั้นที่ผู้ศึกษาผลิตขึ้นโดยกลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น สรุปผลการประเมินทั้งจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่รับชมสารคดีละครชาตรี จำนวน 286 คน ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจในภาพรวมต่อสารคดีละครชาตรีอยู่ที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (SD) 0.54 และจากตารางสรุปความพึงพอใจในภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามหลังจากรับชมสารคดี พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้เพลงและดนตรี สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจในการรับชม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 รองลงมา คือ ความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูลที่ปรากฏในสารคดี การใช้ภาพประกอบการเล่าเรื่อง สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจในการรับชม และการใช้ภาพกราฟิกเคลื่อนไหว (Motion Graphic) สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจในการรับชม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.72 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.5, 0.5 และ 0.52 ตามลำดับ ผลการประเมินแสดงถึงความสำคัญของงานสารคดีที่ต้องมีทั้งสาระ ความรู้ที่น่าเชื่อถือตามปัจจัยของความสมจริงหรือการนำเสนอข้อเท็จจริง และเทคนิคการนำเสนอในสารคดีที่สร้างความเพลิดเพลินใจแก่ผู้ชม

ตารางที่ 1 ตารางสรุปความพึงพอใจในภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามหลังจากชมสารคดี ที่มาของตาราง: ผู้วิจัย

Table 1 Summary of overall satisfaction of respondents after watching the documentary. Source: Researcher

ลำดับ	ประเด็นหรือหัวข้อในการประเมินความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย x̄	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)
1	สารคดีชุดนี้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาอันเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบที่น่าสนใจ	4.67	0.5
2	ความยาวของสารคดีในแต่ละตอนมีความเหมาะสมต่อการนำเสนอ	4.61	0.63
3	ความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูลที่ปรากฏในสารคดี	4.72	0.5
4	การใช้ภาพประกอบการเล่าเรื่อง สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจในการรับชม	4.72	0.5
5	การใช้เพลงและดนตรี สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจในการรับชม	4.73	0.48
6	เนื้อหาสาระของสารคดี ทำให้ท่านได้รู้จักละครชาตรีและได้รับข้อมูลของการแสดงละครชาตรีมากขึ้น	4.7	0.52
7	การใช้ภาพกราฟิกเคลื่อนไหว (Motion Graphic) สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจในการรับชม	4.72	0.52
8	ความพึงพอใจต่อภาพรวมของสารคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชร	4.68	0.54
9	ความพึงพอใจหลังการรับชมสารคดี ตอนที่ 1 ลานหลวงสุลาลัย	4.68	0.52
10	ความพึงพอใจหลังการรับชมสารคดี ตอนที่ 2 บทดำเนินตามสมัย	4.69	0.54
11	ความพึงพอใจหลังการรับชมสารคดี ตอนที่ 3 ลีลาการ	4.66	0.56
12	ความพึงพอใจหลังการรับชมสารคดี ตอนที่ 4 สุนทรีย์แห่งอารมณ	4.66	0.58
13	ความพึงพอใจหลังการรับชมสารคดี ตอนที่ 5 ละครชาตรีในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป	4.68	0.54
14	ความพึงพอใจที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ละครชาตรี	4.68	0.52
15	สารคดีละครชาตรีชุดนี้ ทำให้ท่านเกิดความรู้สึกรักหรืออยากชมการแสดงละครชาตรีในอนาคต	4.65	0.58
ผลการประเมินในภาพรวม		4.68	0.54

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบกระบวนการสร้างสารคดี 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) **กระบวนการค้นคว้าและพัฒนาประเด็น** ประกอบด้วย การค้นคว้าข้อมูลและค้นหาเรื่องราว (Researching) กำหนดแนวความคิด/แก่นเรื่อง/กำหนดกรอบความคิด (Developing Ideas, Conceptualizing) กำหนดประเภทของสารคดี การจัดทำเค้าโครงร่างของสารคดี (Outline) กำหนดระยะเวลาในการนำเสนอสารคดี การจัดทำโครงสร้างรายการและออกแบบกลวิธีการนำเสนอ (Creating the Documentary structure and style) และการเขียนโครงการรายการสารคดี (Proposal)

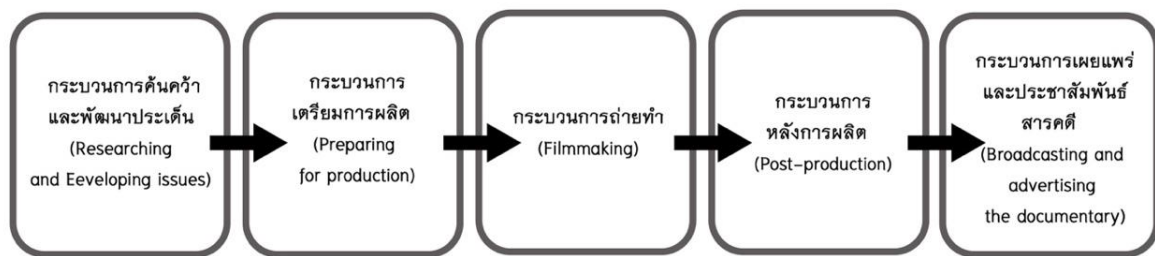
2) **กระบวนการเตรียมการผลิต** ประกอบด้วย การเขียนบท (Scripting) วางแผนการผลิตรายการสารคดี (Documentary production plan) การลงพื้นที่สำรวจก่อนการถ่ายทำ (Location scouting) การจัดทำตารางการผลิตรายการสารคดี (Shooting Schedule) เอกสารตารางการถ่ายทำ (Breakdown) และการติดต่อประสานงาน (Booking & Permits)

3) **กระบวนการถ่ายทำ** ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมก่อนถ่ายทำ การถ่ายทำรายการสารคดี (Shooting) การบันทึกภาพและเสียง (Audio and video recording) การถ่ายสัมภาษณ์ (Interviews) การบันทึกภาพพุดเทจสารคดี (B-Roll) การดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ถ่ายทำ และการประชุมงานของทีมงาน

4) **กระบวนการหลังการผลิต** กำหนดวันตัดต่อ จัดทำตารางกำหนดช่วงเวลาตัดต่อ การตัดต่อภาพ (Editing) การตรวจสอบข้อมูล ความถูกต้องของเนื้อหา ภาษาและภาพ การสร้างสรรค์กราฟิกเคลื่อนไหวและคำ

บรรยาย (Creation of motion graphics) การสร้างเครดิตเปิด-ปิดสารคดี (Opening credit, End Credit) และคำบรรยาย (Lower Third Title) การสร้างสรรค์โมชันกราฟฟิก (motion graphics) การใส่เพลงและดนตรีประกอบ (Adding audio + Music + sound + voice overs) การใส่คำบรรยายภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การประชุมงานของทีมงาน

5) **กระบวนการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สารคดี** ประกอบด้วย การวางแผนงานทำประชาสัมพันธ์สารคดี (Planning public relations for the documentary) ออกแบบสร้างสรรค์โปสเตอร์สารคดี (Posters) แบแนเนอร์ (Banners) และคลิปโปรโมทสารคดี (Promotional clips) การจัดกิจกรรมชมสารคดีละครชาตรี การประกาศข่าวสารคดีผ่านกลุ่มเครือข่าย คลิปประชาสัมพันธ์สารคดี และการสร้างเฟสบุ๊คเพจศิลปะบรรจบ

ภาพที่ 2 กระบวนการสร้างสรรค์สารคดี

Figure 2 The Stage of Documentary Production

From: Researcher

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Violet Barman (Barman, 2022) ในบทความวิจัย Stages of Documentary film production: analyzing the changes ซึ่งได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์ภาพยนตร์สารคดีโดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน อันได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการผลิต (Pre-production) ขั้นตอนการผลิต (Production) และขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production) โดยมีข้อเสนอเพิ่มเติมว่าก่อนที่จะเข้าสู่การเตรียมการผลิตควรมีขั้นตอนการวิจัยข้อมูล (Research) เพื่อการตรวจสอบความเป็นจริงและยืนยันข้อมูลและยังเสริมขั้นตอนการตลาดและการจัดจำหน่าย (Marketing & Distribution) ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินงานของผู้ดำเนินการสร้างหรือผู้สร้างงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากความพึงพอใจของกลุ่มผู้ชม พบลักษณะสำคัญในงานสารคดีที่ผู้สร้างสรรค์งานควรคำนึงถึง อันประกอบด้วย (1) **เรื่องราว/เนื้อหา (Subject/Content)** จากการค้นคว้าข้อมูลในเชิงลึก การค้นหาเนื้อหาสาระในสารคดีควรเป็นประโยชน์ สามารถใช้อ้างอิงได้ เนื้อหาสาระควรให้ความสำคัญต่อการวางแนวความคิดสำคัญของเรื่อง (Theme) และการวางประเด็นควรมีความน่าสนใจ (Topics) ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทกับสังคมปัจจุบัน จากนั้น (2) **โครงสร้างของการเล่าเรื่อง (Structure Narrative)** เป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อดำเนินเรื่องราว สามารถนำเสนอการเล่าเรื่องโดยคำนึงถึง การเล่าเรื่องตามลำดับเวลา/ไม่ลำดับเวลา (Linear/Non-Linear) และการเล่าเรื่องในรูปแบบโครงสร้างสามองก์ (Three-Act Structure) ซึ่งเป็นการนำโครงสร้างเชิงละครมาใช้นำเสนอในสารคดี กลุ่มผู้ชมแสดงทัศนะว่า รูปแบบการวางโครงสร้างสามองก์ทำให้เข้าใจเรื่องราวง่าย เพราะมีลำดับการวางเนื้อหาเริ่มจากบทนำ/การเปิดเรื่อง-เนื้อหา/ตัวเรื่อง-ตอนจบ/การจบ และโครงสร้างดังกล่าวมีท่วงทำนองการนำเสนอที่ก่อให้เกิดรส อารมณ์ รวมถึงมีเส้นเรื่องทางอารมณ์ ในลำดับต่อมา (3) **จุดมุ่งหมาย/**

วัตถุประสงค์ (Purpose) เป็นการพิจารณาคัดเลือกมุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of View) และผู้เล่าเรื่อง (Narrator) ซึ่งส่งผลต่อบทสนทนาหรือบทสัมภาษณ์ที่ปรากฏในสารคดี ผลความพึงพอใจของผู้ชมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) หรือผู้เล่าเรื่องควรมีความน่าเชื่อถือ มีความรู้และประสบการณ์จริงที่สามารถผลักดันประเด็นผ่านบทสนทนาและบทสัมภาษณ์ได้ ลักษณะพิเศษของผู้เล่าเรื่องและเรื่องราวของผู้เล่าเรื่องที่คัดเลือกมานำเสนออย่างเข้มข้น ความสนุกสนานและความบันเทิง ทั้งยังสะท้อนจิตวิญญาณของการแสดงละครชาติให้ผู้ชมได้รับรู้ในเชิงอารมณ์ได้อีกด้วย ซึ่งทั้งสามประการข้างต้นได้สอดคล้องกับแนวทางเขียนบทสารคดี (Anawatsiriwong et al., 2012) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของบทว่า ต้องมีเรื่องราวที่จะสื่อสาร ผู้รับสาร ใครคือผู้ที่เราจะสื่อเรื่องราวนั้น ๆ และความเป็นลำดับต่อเนื่องของภาพเคลื่อนไหวและวิธีการนำเสนอเรื่องราว

นอกจากนี้แนวทางในการนำเสนอ (Approaches) ตามหลักการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับสถานการณ์หรือองค์ประกอบของการสื่อสาร 3 ประการ อันประกอบด้วย จุดมุ่งหมายเพื่อสารประโยชน์ สะท้อนผ่านการเล่า ให้ลักษณะเหมือนการบันทึกข้อมูล การเปิดเผยเรื่องราว หรือมีหัวข้อ/ประเด็นการวิเคราะห์ซักถาม (to record, reveal, preserve/To analyze or interrogate) นับเป็นจุดเด่นของสารคดีชุดนี้ ซึ่งกลุ่มผู้ชมแสดงทัศนคติเพิ่มเติมว่า สารคดีควรทำอย่างไรให้ผู้ชมขบคิดให้มากขึ้น ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อนันทประโยชน์ ความบันเทิง เพลิดเพลินใจ (To express, Emotion) นั้นกลุ่มผู้ชมแสดงทัศนะว่าสามารถเพิ่มเติมด้วยบริบทของวิถีชีวิตของผู้เล่าเรื่องให้มากขึ้น และจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยการประโยชน์ (To Persuade or promote) โดยผลงานสารคดีนี้สามารถตอบสนองเป้าหมายของอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้ กลุ่มผู้ชมแสดงทัศนะว่าสารคดีสามารถนำเสนอเรื่องราวการแสดงละครชาติผ่านองค์ประกอบอย่างครบถ้วน การวางเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าและความงดงามของศิลปวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคติ ของถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ และคณะ (Anawatsiriwong et al., 2004) ที่กล่าวถึงจุดหมายหลักของการสื่อสาร 3 แนวทาง มุ่งสารประโยชน์ (ประโยชน์ที่เป็นแก่นสาร เน้นข้อมูล ข่าวสารเป็นสำคัญ) มุ่งนันทประโยชน์ (ความเพลิดเพลิน บันเทิงใจ) และมุ่งอำนวยการประโยชน์ (บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ของผู้ส่งสาร) พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในแง่ของการประชาสัมพันธ์การแสดงละครชาติ

ทั้งนี้แล้ว กลุ่มเป้าหมายของกลุ่มผู้ชม ก็เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเนื้อหาในสารคดี ส่งผลต่อการกำหนดประเด็นและระยะเวลาของสารคดีที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสาร และ (4) **รูปแบบของสารคดี (Form/Style)** ด้วยการกำหนดประเภทของสารคดี (Type of Documentary) เป็นการวางแนวทางให้งานสารคดีมีความชัดเจน และการเผยแพร่ของสารคดี (Channel of distribution) ส่งผลต่อการวางโครงสร้างสารคดี เนื่องจากผลงานสารคดีชุดนี้จัดทำเป็นสารคดีขนาดสั้น (Short documentary) ที่เผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ ดังนั้นกลุ่มผู้ชมมีข้อเสนอแนะถึงการวางรูปแบบของสารคดีให้เหมาะสมกับการเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ อาทิ ในช่วงต้น ควรนำเสนอจุดเด่นหรือจุดสำคัญของตอนเพื่อดึงดูดผู้ชม (Hight light/hook) หรือนำเหตุการณ์ที่สำคัญของตอนก่อนหน้า/ความเดิมในตอนที่แล้ว (Previously) เพื่อนำเสนอเรื่องราวของตอนที่ออกอากาศผ่านไป แล้ว และนำเสนอตัวอย่างของตอนต่อไป (Next Episode) เพื่อดึงดูดให้ผู้ชมรับชมได้อย่างครบถ้วนทุกตอนจะทำให้ได้รับเนื้อหาตามที่ผู้ผลิตงานตั้งใจที่จะสื่อสาร และการรับชมสารคดีควรรับชมทุกตอนต่อเนื่องถึงจะได้รับเนื้อหาสาระอย่างครบถ้วน ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดควรจะถูกนำมาจัดวางในโครงสร้างการลำดับเรื่องในสารคดีด้วย (5) **วิธีการผลิตและเทคนิคในการผลิต (Production method & Technique)** ส่งผลต่อกลวิธีในการนำเสนอ ด้วยงานสารคดีแม้เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่การให้ความรู้

เป็นสิ่งสำคัญ แต่หากสารคดีสามารถนำเสนอความเพลิดเพลิน บันเทิงใจด้วยเพลง ดนตรี และองค์ประกอบด้านภาพที่สวยงามจะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้โดยตลอด ภาพควรสอดคล้องกับบทบรรยายหรือบทสัมภาษณ์ ต้องออกแบบสไตล์ภาพหรือรูปแบบของภาพ (Visual style) หรือออกแบบเทคนิคการถ่ายภาพ สร้างสรรค์มุมมองภาพเพิ่มเติม นอกจากนี้ กลุ่มผู้ชมยังได้แสดงทัศนะ การนำเสนอเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ด้วยภาพโมชันกราฟฟิก ทำให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจน เป็นกลวิธีที่สร้างความสนใจได้ดี ซึ่งหลักการวิธีการและเทคนิคการผลิตสอดคล้องกับ วีรศักดิ์ จันทร์ส่งแสง ในหนังสือวิชาสารคดี (Chansongsaeng, 2019) ที่ได้กล่าวถึงว่า งานสารคดีเป็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลกับวิธีการนำเสนอ สารคดีเป็นการเล่าเรื่องจริง แต่ควรมีการสร้างสรรคกลวิธีในการ “เล่า” ด้วย เพราะสารคดีที่ครบเครื่องก็จำเป็นต้องทำให้สมบูรณ์ทั้งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอ และยังสอดคล้องกับในหนังสือ นิเทศศาสตร์กับเรื่องเล่าและการเล่าเรื่อง : วิเคราะห์การศึกษาจินตคติ-จินตทัศน์ในสื่อร่วมสมัยของฉัตรนันทน์ อนุวัชศิริวงศ์ (Anawatsirivong et al., 2000) ที่กล่าวถึงหลักการทำงานสารคดีที่นับเป็นเรื่องเล่า ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องจริงและอีกส่วนหนึ่งมาจากการคัดเลือก จัดวาง แต่งเติมอย่างมีชั้นเชิง

ภาพที่ 3 สาระสำคัญของงานสารคดี

Figure 3 The key features of Documentary

From: Researcher

สรุปผล

สรุปโดยรวมของเนื้อหา กระบวนการสร้างสรรค์สารคดีสั้นละครชาตรีเมืองเพชรผ่านรายการศิลปะบรรจบ มีการดำเนินงานสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กระบวนการค้นคว้าและพัฒนาประเด็น 2) กระบวนการเตรียมการผลิต 3) กระบวนการถ่ายทำ 4) กระบวนการหลังการผลิต และ 5) กระบวนการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์สารคดี และผลจากการศึกษาผลงานสารคดี โดยประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้ชมที่มีต่อ

รายการสารคดี ผลการวิจัยจากการประเมินโดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 286 คน แสดงความพึงพอใจต่อสารคดีละครชาตรีในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) อยู่ที่ 4.68 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ (SD) 0.54 โดยสารคดีที่นำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมควรคำนึงการผลิตสื่อที่ให้อรรถาธิบาย นำเสนอความบันเทิงด้วยเนื้อหา เสียง ดนตรี ภาพประกอบที่สอดคล้องกัน พร้อมทั้งนำเสนอคุณค่าของละครชาตรี และภาพวิถีชีวิตของศิลปินละครชาตรีที่จะเป็นส่วนหนึ่งทำให้ผู้ชมตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก ทั้งงานเอกสารและลงพื้นที่สำรวจเป้าหมาย

- 1) กระบวนการค้นคว้าข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก ทั้งงานเอกสารและลงพื้นที่สำรวจเป้าหมาย ทำให้เข้าใจเนื้อหาและประเด็นที่ครอบคลุมในหลายมิติ (มิติด้านกว้าง-มิติด้านลึก-มิติด้านยาว)
- 2) การศึกษารูปแบบรายการหรือกลวิธีการเล่าเรื่อง โดยให้ความสำคัญกับแนวความคิดหลักและนำโครงสร้างเชิงละครมาใช้ในการลำดับเรื่องจะชว่นนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจและสร้างอารมณ์ร่วมได้
- 3) การสร้างสรรค์เนื้อหาของสารคดี ควรพิจารณาเนื้อหาที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ร่วมสมัย ประเด็นปัญหาที่อยู่รอบตัว วิถีชีวิตหรือบริบทโดยรอบทั้งทางสังคม วัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อขยายโลกทัศน์ของผู้ชมให้กว้างขึ้น
- 4) กระบวนการสร้างสรรค์สารคดี ควรเริ่มต้นจากการระบุกลุ่มเป้าหมายและจัดทำแบบสำรวจก่อนการผลิตสารคดี เพื่อความชัดเจนต่อการประเมินเนื้อหา ประเด็นที่สนใจ ระยะเวลาและรูปแบบที่เหมาะสมในการนำเสนอ

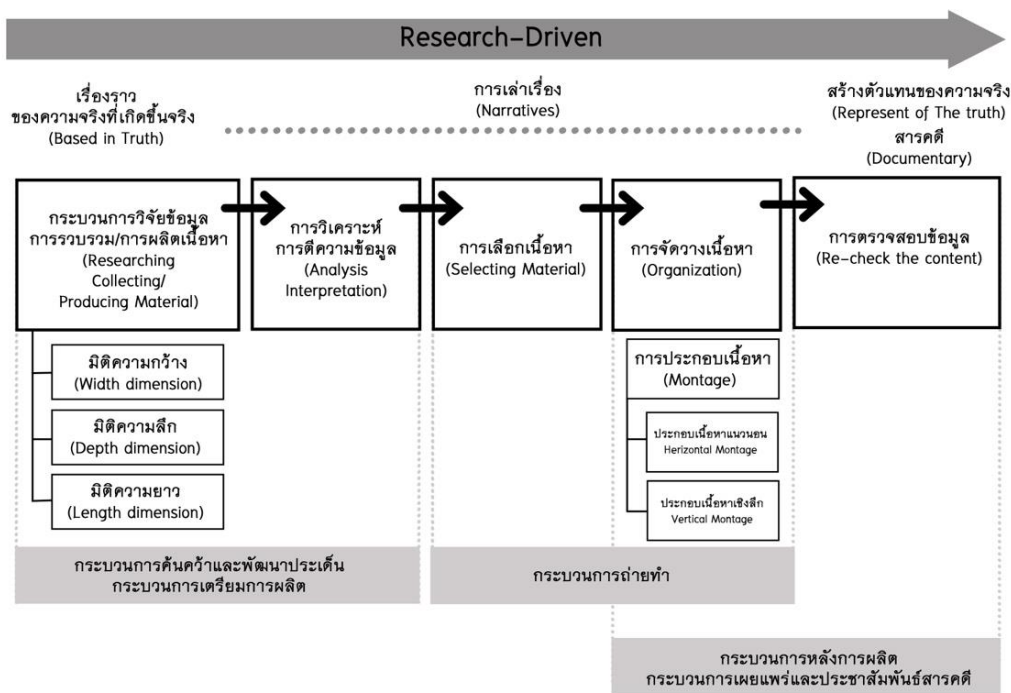
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยอาจจะมุ่งหาประเด็นทางทฤษฎีอื่น ๆ มาบูรณาการเข้ากับการสร้างสรรค์สารคดี เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นต่อไป และอาจจะทำให้ได้รูปแบบการสร้างสรรค์สารคดีที่นอกเหนือจากที่ผู้วิจัยได้ทำไว้

องค์ความรู้ใหม่

การสร้างสรรค์สารคดีสั้น “ละครชาตรีเมืองเพชร” ผ่านรายการศิลปะบรรจบ พบหลักการในสร้างสรรค์สารคดีใช้แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยการทำวิจัย (Research-Driven) ซึ่งอยู่ในทุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์สารคดี โดยการแปลงข้อมูลเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง (Based in truth) นำมาการจัดวางองค์ประกอบและแนวคิดของการเล่าเรื่อง มุ่งสู่การสร้างตัวแทนของความจริง (สื่อสารคดี) โดยเริ่มจากกระบวนการวิจัยข้อมูล ศึกษาค้นหาข้อมูล (Researching) รวบรวมข้อมูล (Collecting) ในหลายมิติ ทั้งมิติด้านกว้าง (เรื่องราวอย่างรอบด้านทุกประเด็นสำคัญ) มิติด้านยาว (พัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน) และมิติทางด้านลึก (เรื่องราวที่ลงลึกในจิตวิญญาณของผู้คน/ท้องถิ่น) เพื่อผลิตเนื้อหาที่จะนำมาสู่การผลิตผลงาน (Producing Material) ซึ่งเมื่อได้ข้อมูล (Material) แล้ว จะนำสู่ขั้นการวิเคราะห์และตีความข้อมูล (Analysis interpretation) เพื่อคัดสรรหรือคัดกรองข้อมูลที่จะนำเสนอ (Selecting Material) ด้วยระยะเวลาของสารคดี ผู้สร้างสรรค์ผลงานอาจจะคัดสรรเนื้อหาและประเด็นให้เหมาะสมกับ

ระยะเวลาและแนวคิดหลักที่วางไว้ และขั้นตอนการจัดวางเนื้อหา (Organization) เป็นการนำข้อมูลมาจัดวางเนื้อหาใหม่โดยใช้กระบวนการเล่าเรื่อง ซึ่งใช้หลักการประกอบสร้างเนื้อหา (Montage) ปะติดปะต่อเนื้อหา ประกอบจัดวางเนื้อหาอาจจะเลือกนำเสนอในรูปแบบนวนอนด้วยการเรียงลำดับเวลา หรือประกอบเนื้อหาเชิงลึกด้วยผู้เล่าเรื่องหลายมุมมอง จากนั้นเมื่อผลงานสารคดีสำเร็จ ต้องทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนที่เผยแพร่ (Re-check the Content) นอกจากนี้ ในช่วงของการเผยแพร่สารคดี เพื่อดึงดูดกลุ่มผู้ชม ต้องใช้ชุดข้อมูลในการวิจัย การค้นคว้า การสำรวจ การลงพื้นที่ มาสู่การพัฒนาเนื้อหาของสารคดีสังเคราะห์สารคดี ดังนั้น การดำเนินผลิตสารคดีเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานด้วยการวิจัยข้อมูลอยู่ในทุกระบวนการทำงาน

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่ในการดำเนินงานด้วยการทำวิจัยในงานสารคดี

Figure 4 New knowledge in Research-Driven for documentary

From: Researcher

References

- Anawatsiriwong, T. et al. (2000). *Communication arts and narrative, analysis, A study of imagination and imagery in contemporary media*. Faculty of Communication Arts. Department of Speech Communication and Performing Arts. Chulalongkorn University.
- Anawatsiriwong, T. et al. (2004). *Aesthetic communication: Study of communication, performance and media*. (2nd ed.). Knowledge Development of Eastern communication Project and The Peace Media Project. Faculty of Communication Arts. Department of Speech Communication and Performing Arts. Chulalongkorn University.

- Anawatsiriwong, T. (2012). *How to write television scripts like a professional* (2nd ed.). Faculty of Communication Arts. Department of Speech Communication and Performing Arts. Chulalongkorn University.
- Barman, V. (2022). Stages of documentary film production: Analyzing the changes. *International Journal of Latest Research in Humanities and Social Science (IJLRHSS)*, 5(8), 33–43.
<http://www.ijlrhss.com/paper/volume-5-issue-8/4-HSS-1414.pdf>
- Chansongsaeng, W. (2019). *Documentary subject*. Thaweewat Printing.
- Children and Youth Media Institute. (2018). *Procreate the documentaries on television*.
https://www.dpu.ac.th/dpuir/upload/content/files/article_comarts/การผลิตงานสารคดี.pdf
- Faculty of Information and Communication. (2019) *Production of documentary programs on radio and television*. Knowledge Management documents (KM blog). Maejo University.
https://infocomm.mju.ac.th/government/25620401014614_infocomm/Doc_25620422095657_141801.pdf
- Kanlayjaruek, S. (2017). *"Sound" that has reverberated for more than half a century: The ways of creative research in literature*. Parbpim.
- Kimwangtako, S. (1984). *Study and comparative analysis of Lakorn Chatri Muang Phetburi and Lakorn Chatri from The Fine Arts Department*. Department of Cultural Promotion.
<http://research.culture.go.th/index.php/research/item/404-2012-09-16-07-39-57.html>
- Klamcharoen, A. et al. (2012). *Conditions of survival of Lakorn Chatri in Thailand*. Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture.
- Kleechaya, P. et al. (2007). *Communication Arts for the new alternative paradigm and research methods*. Chulalongkorn University.
- Lohitkul, T. (2001). *Documentary*. Amarin.
- Ministry of Education. (1980). *Literature of Lakorn Chatri*. Publishing project Thai identity.
- Master Class. (2021 September 25). *Filmmaker Ken Burns's Top Tips for Documentary Cinematography*. MasterClass. <https://www.masterclass.com/articles/filmmaker-ken-burnss-top-tips-for-documentary-cinematography>

- Phetchaburi Rajabhat University. (2005). *Documents for the Arts and Culture Fair. ASEAN Relations Chaloem Phrakiat No. 5*. Institute for the research and Promotion of Arts and Culture and the Office of Academic and Information technology.
- Phrakruwatchasuwannathon (Lokchub Ketkhieo)., Phraworaphong Dhammavamsa (Seechawong)., & Balakula, A. (2020). *The comparative study between Lakhon Chatri in Petchaburi and Lakhon Chatri's The Fine Arts Department* (Research Project). Faculty of social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. <http://mcur.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/601>
- Saengcharoen, C. (1996). *Lakon Chatri in Phetchaburi*[Master's thesis, Chulalongkorn University]. <http://www.thaithesis.org/detail.php?id=1082539000943>